

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
завідувач кафедри
д.е.н., проф. Козак Ю.Г.
“ ” 2018 р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності міжнародна економіка
за темою:

«Підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіону на основі
розвитку транспортно-логістичних кластерів (на прикладі Одеської області)»

Виконала: студентка 4 курсу, групи 4а
спеціальності 6.030503 Міжнародна економіка
Чернишова Лілія Ігорівна

Науковий керівник: к.е.н, доцент кафедри МЕН
Єрмакова Ольга Анатоліївна

Одеса – 2018

АНОТАЦІЯ

Чернишова Лілія Ігорівна, «Підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіону на основі розвитку транспортно-логістичних кластерів (на прикладі Одеської області)» випускна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «Міжнародна економіка», Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2018.

Випускна робота складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – транспортно-логістична діяльність Одеського регіону.

У роботі розглядаються теоретичні основи транспортно-логістичної кластерної моделі: визначено поняття конкурентоспроможності регіону, значення регіональної логістики у розвитку регіону, досліджено та узагальнено чинники, що впливають на її ефективність, наведено методи оцінювання ефективності логістичної діяльності.

Проаналізовано чинники, що впливають на логістичну діяльність регіону проведено аналіз діяльності портів Одеської області, проаналізовано показники ефективності логістики Одеського регіону.

Запропоновано основні напрями удосконалення транспортної логістики портів Одеського регіону за рахунок створення транспортно-логістичного кластеру та впровадження дігіталізаційної системи матеріальних та супутніх їм інформаційних потоків.

Ключові слова: підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіону, логістика, кластери, ефективність транспортної логістики, транспортно-логістична кластерна модель.

ANNOTATION

Chernyshova Liliia Igorevna, "Increasing the international competitiveness of the region through the development of transport and logistics clusters (on the example of the Odessa region)" bachelor thesis on obtaining an educational bachelor's degree in the specialty "International Economics", Odessa National University of Economics. - Odessa, 2018.

The bachelor thesis consists of three sections. Object of research - transport-logistic activity of the Odessa region.

The paper considers the theoretical foundations of the transport and logistic cluster model: the concept of region's competitiveness, the significance of regional logistics in the development of the region are considered, the factors influencing its efficiency are investigated and summarized, and methods for evaluating the efficiency of logistic activity are presented.

The factors influencing the logistic activity of the region have been analyzed in this work, the analysis of the ports of Odessa region has been conducted, it was also analyzed the indicators of the efficiency of logistics of Odessa region.

The main directions of improvement of the transport logistics of ports of the Odessa region are offered through creation of a transport and logistic cluster and introduction of a digitization system of material and related information flows.

Key words: increase of the international competitiveness of the region , logistics, clusters, efficiency of transport logistics, transport-logistic cluster model.

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ	6
1.1 Роль транспортно-логістичних кластерів у підвищенні міжнародної конкурентоспроможності регіон	6
1.2 Логістичні кластери Німеччини як приклад успішної кластеризації: приклад моделі «Транспортно-логістичний кластер Гамбург».....	13
1.3 Методики оцінки ефективності транспортно-логістичних кластерів	18
Висновки до розділу 1.	26
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ ФОРМУВАННЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ	28
2.1. Дослідження транспортно-логістичної системи України: структура та особливості кластеризації	28
2.2. Аналіз транспортно-логістичної системи Одеської області в контексті її міжнародної конкурентоспроможності	35
2.3. Перспективи впровадження німецького досвіду з формування транспортно-логістичних кластерів в Одеській області	48
Висновки до розділу 2	24
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ОСНОВІ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЛОГІСТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ.....	56
3.1. Концепція формування транспортно-логістичного кластеру в Одеській області на основі німецької моделі кластеризації.....	56
3.2. Організаційно-економічні засади формування транспортно-логістичного кластеру в Одеській області на основі німецької моделі кластеризації.....	82
Висновки до розділу 3.	94
ВИСНОВКИ	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	99

ВСТУП

У сучасному світі, коли глобалізаційні та інтеграційні процеси впливають на розвиток кожної держави, соціально-економічний розвиток регіонів та підвищення рівня їх конкурентоспроможності є одними з найважливіших напрямків підвищення потенціалу економічного зростання країни. У сучасних економічних умовах регіон можна вважати повноцінним об'єктом економічних відносин. Завдання кожного регіону – постійно розкривати та вміло використовувати свій потенціал, знаходити альтернативні рішення актуальних проблем та шукати нові ефективні шляхи для подальшого розвитку. У даній дипломній роботі буде йти мова про підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону.

Оскільки Одеса – не тільки міжнародний культурний, туристичний та промисловий центр, але й осередок потужних портів, логістичних підприємств та стивідорних компаній, які відіграють одну з ключових ролей у системі транспортної логістики України, вважаємо за необхідне зробити акцент на розвитку логістики саме в Одеському регіоні, а саме на створенні кластерної моделі транспортної логістики.

Актуальність теми дослідження. Ефективність функціонування економіки регіону залежить не лише від рівня розвитку країни, але і від засобів управління економікою, соціально-економічних відносин та особливостей використання місцевих ресурсів. Враховуючи ці позиції, формування регіональної політики має особливе значення. У сучасних умовах поліпшення соціально-економічного розвитку регіону ґрунтується в першу чергу на власних ресурсах, що значно збільшує важливість ефективної системи формування місцевого управління. Стратегічний вибір формується шляхом забезпечення досягнення бажаного рівня в умовах раціонального використання всіх видів ресурсів. Це і є основна причина, чому транспортна логістика в Одеському регіоні має розвиватися. В межах Європейського Союзу вже 30 років успішно функціонують кластерні структури

та це може стати добрим прикладом для розвитку транспортної логістики на основі кластеризації в Одеській області.

Мета роботи полягає у створенні механізму оптимального управління матеріально-інформаційними потоками транспортно-логістичної моделі регіону за допомогою кластерного підходу та запропонуванні нових рішень для підвищення конкурентоспроможності регіону на основі створення транспортно-логістичного кластеру.

Об'єкт дослідження – це процес забезпечення міжнародної конкурентоспроможності регіону на основі розвитку транспортно-логістичного кластеру.

Предмет дослідження – це теоретико-методичні та прикладні засади підвищення міжнародної конкурентоспроможності Одеського регіону на основі створення транспортно-логістичної кластерної моделі.

Методологічну основу випускної роботи складають теоретичні положення економічної науки, наукові праці вітчизняних та закордонних вчених, монографічна література, присвячена особливостям формування транспортно-логістичних кластерів. При написанні випускної роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи: узагальнення та синтезу, порівняльного, статистичного та економічного аналізу, графічні методи. Робота здійснена з використанням офісного пакету MS Office - Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. При написанні випускної роботи використовувалися закони України, міжнародні документи та законопроекти з розвитку кластерної політики та інші нормативно-правові документи, монографічна та спеціальна наукова література, Інтернет-джерела, статистична інформація Державної служби статистики України, Департаменту статистики Одеської області та Міністерства економіки.

Практичне значення результатів відображається в наданні рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності Одеського регіону на основі створення транспортно-логістичного кластеру та впровадженні методично-практичних розробок в Інституті проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України та у логістично-стивідорній компанії «Трансінвестсервіс».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

У сучасному глобалізованому світі роль логістики є надзвичайно важливою. Розвинені країни світу спрямовують свою економічну політику на високотехнологічні та інноваційні рішення у сфері логістики. Оптимізація процесів, управління матеріальними та інформаційними потоками – все це вміле та логічне управління ланцюгами поставок, що значно скорочує витрати та час як невеликих приватних підприємств, так і світових корпорацій.

Транспортна логістика може мінімізувати товарні запаси, а в деяких випадках навіть відмовитися від їхнього використання. Крім того, транспортна логістика може значно скоротити термін доставки товарів, прискорити доступ до інформації та підвищити рівень обслуговування. Важливу роль відіграє розвиток логістичного ринку в сучасній інтегрованій економіці. Успішні транспортні операції вимагають значних знань у сфері транспортної логістики.

Кластерна модель економіки – одне з найбільш продуктивних та інновативних рішень у даній сфері. Україна має величезний потенціал та різноманітні рідкісні ресурси. В Одеській області наразі успішно функціонують більш ніж 10 портів, проте кожен з них – самостійний відокремлений «гравець» на світовій економічно-політичній арені. Багато вчених вважають, що створення транспортно-логістичного кластера в Одеській області – це потенціально успішний проект.

В Європі більшість країн мають потужні транспортно – логістичні кластери, модель яких може стати хорошим прикладом для проектування транспортно-логістичного кластеру в Одеській області. Одна з таких країн – Німеччина. Індустріальна політика Німеччини спрямована на інтенсивний інноваційний розвиток, використання кластерної моделі економіки, освоєння провідних ринків з підвищеним ефективним попитом. Аналіз німецького досвіду дозволяє отримати теоретичну і практичну інформацію для розвитку інноваційної економіки нашої

країни. Німеччина - країна з інтенсивно розвинутим високотехнологічним виробництвом, в якому провідна роль відводиться науково-дослідним установам.

Щоб визначити доцільність формування потенціального кластеру та розрахувати ефективність вже існуючого кластеру, застосовується декілька основних якісних та кількісних методик. Найвизначніші та найбільш ефективні з них – це метод з використанням коефіцієнту локалізації, метод «Трьох зірок», та індекс рівня логістики. За допомогою цих методів можна не тільки визначити ефективність логістичного підприємства, але і розрахувати показники ефективності транспортно-логістичного кластеру.

Було проведено аналіз діяльності логістичних вузлів Одеської області, зокрема портів та терміналів стивідорних підприємств. Найбільшість вантажу перевалюється у наступних портах Одеської області: Південний, Одеський, Миколаївський, Іллічівський, Херсонський та Ізмаїльський. За 2017 рік було перевалено більш ніж 122 млн. тонн вантажу через перелічені вище порти.

При розробці проекту транспортно-логістичного кластеру Одеської області досить доцільним є застосування німецького досвіду, а саме моделі управління ланцюгами поставок, логістичними процесами, матеріальними та інформаційними потоками. Наразі досить актуальною є тема дігіталізації логістичних процесів. Це так звана Індустрія 4.0, яка допомагає автоматизувати більшість процесів та оптимізувати їх. Це реалізовується за допомогою логістичних програм, які управляють процесами та інформацією.

Було розглянуто необхідні кроки для здійснення проекту організації транспортно-логістичного кластеру в Одеській області. Окрім організаційних засад створення кластеру та переліку і опису діючих осіб потенційного кластерного формування в Одеській області, треба приділити також належну увагу повній комп'ютерній автоматизації процесів обробки інформації. Для цього було запропоновано використання моделі ERP, як універсальної технологічної моделі

управління матеріалопотоками та супутніми даними у єдиній системі. Таку модель обробки інформації вже декілька десятків років використовують логістичні підприємства Західної Європи, у тому числі кластерні формування Німеччини.

У даній роботі запропоновано економічно-організаційні засади створення транспортно-логістичного кластеру в Одеському регіоні, у який будуть входити 12 блоків підприємств та інституцій різної діяльності та спрямованості. Зазначено також необхідні засади економічної регіональної політики, яка необхідна для розвитку транспортно-логістичного кластеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акопян А.В. SWOT-Аналіз фінансового підприємства – 2-ге вид., доп. і перероб. / А.В. Акопян. - М.ИД.: ЗАРЯ, 2008. – 16-28 с.
2. Алабугін А.А. Управління збалансованим розвитком підприємства в динамічному середовищі: Моделі і методи ефективного управління розвитком підприємства / А.А. Алабугін, А.В. Непомнящий, В.А. Гаврилов, - М.ИД.:, 2005.- 345 с.
3. Корпоративне управління інноваційним розвитком: Монографія / [Аніскін Ю.П., Алаверди Т.А., Биков А.В., Лукичев С.А., Ригалін Д.Б.]; за редакцією Ю.П. Анискина. / Видавництво «Омега-Л», 2007. - 112 с.
4. Асофенський. І.В. Нова корпоративна стратегія – 3-тє вид. доп. / І.В. Асофенський - С-Пб .: Пітер-Прес, 1999. - 416 с.
5. Богомолів В. А. Стратегічний менеджмент і внутрішньофірмові планування логістичної моделі: Навч. допомога. / В.А. Богомолів - М .: МГАП Світ книги, 2007 - 567 с.
6. Буніч А.П. Інноваційний менеджмент в міжнародному бізнесі. Навчальний посібник. М .: Видавництво «Велика енциклопедія». 2004. - 412 с.
7. Валентов С.Д. Проблеми формування національної логістичної системи: Інноваційний шлях розвитку для нової країни – 2-ге вид. / С.Д. Валентов - М .: Наука, 2008 -115 с.
8. Вініслав Ю.Б. Холдингові відносини і правозабезпечення їх становлення / І.Є. Германова, Ю.Б. Вініслав // Науковий журнал «Вісник» - 2001. № 4. - 30 с.
9. Волинкіна М.В. Інноваційне законодавство та вплив на інноваційну політику / М.В. Волинкіна // Економічний аспект - 2005. - № 2. -240 с.
10. Воропаєв В.І. Управління проектами та стратегія успіху / В.І. Воропаєв // Науковий журнал «Алан - плюс» - 2005. - № 2.- 225-228 с.

11. Галімов М.А. Розвиток методології оцінки і управління фінансовою стійкістю підприємством: Навч.допомога / М.А. Галімов.- М.: Мауп, 2006. -32 с.
12. Глазьев С.Ю. Чи відбудеться перехід економіки на інноваційний шлях розвитку? / С.Ю. Глазьев // Український економічний журнал., 2008. - № 1-15-45 с.
13. Кемпбелл Е.В. Стратегічний синергізм: Монографія / Е.В. Кемпбелл. - ПитерКом, 2004. - 414 с.
14. Гутова А.В. Управління грошовими потоками: теоретичні аспекти / А.В. Гутова // Фінансовий менеджмент. - 2004. - № 4 – 18 с.
15. Делягін М.О. Країна в умовах глобалізації. «НГ-Сценарії» / М.О. Делягін. - М.ИД.: «ЗАРЯ», 2012. - 34-78 с.
16. Проблеми глобалізації та інтеграції міжнародного бізнесу та їх вплив на українську економіку [Електронний ресурс] / Драчева Е.Л. // Економічний вісник. – 2003. - № 2. – с. 49. - Режим доступу: <http://www.cfin.ru/press/management>
17. Друкер П. У. Ринок: як вийти в лідери. Практика і принципи. / П.У. Друкер. // Сильна економіка. - 2002. - № 5. – С. 350
18. Дункан У. Джек. Основні ідеї в менеджменті. Уроки основоположників менеджменту і управлінської практики. / Д.У. Дункан. – Лондон, - 1996. - 272 с.
19. Динікін А.В. Регіональна промислова політика: зарубіжний досвід / В.Ж. Кондратьєв, Р.Л. Газіманодов, А.В. Динікін // «Путч», 2008. - № 1. - 312 с.
20. Жихаревич В.С. Оцінка результативності стратегічного планування у районах та містах// В.С. Жихаревич. – К.: МДЕУ, 2014. – 379-445 с.
21. Іванова Т.Ю. Кібернетико-синергетичний підхід в теорії управління / Т.Ю. Іванова, В.І. Приходько // Менеджмент в країні і за кордоном 2004. №5.- 132-137 с.

22. Іванова Н.І. Йдучи, гасить світло / Н.І. Іванова // Експерт. 2008. № 44, 63-67 с.
23. Іванов В.В. Інновації в регіоні. // Економіка та держава. 2002. № 10. - С.3028. Іванюк А.В. Правові проблеми створення кластеру (на прикладі залізничного транспорту). Дис. канд. юрид. наук. М., 2005 - 170 с.
24. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
25. Розпорядження Кабінету міністрів України «Про одобрення транспортної стратегії України на період до 2020 року» / Офіційний вісник України. №92. - У розділі ст. 3280, - 2010. – 23-29 с.
26. Вильский Г.Б. Управління морським портом / Г.Б. Вильський // Фенікс - 2010. – № 3. - 428 с.
27. Вантажообіг морських торгових портів України за 12 місяців 2010 року. Собінформ // Порти України. - 2011. - №1. – С. 38-43
28. Іванов В.А. Про перспективи морських портів України / В.А. Іванов // Порти України. – 2016. - №7. – С. 67-45
29. Ільницький К.П. Ціна досконалості / К.П. Ільницький // Порти України..- М.: ВИ Есмо - 2011. - №3. – С. 24-25
30. Вільнов А.П. Найбільші порти Чорномор'я. Собінформ / А.П. Вільнов // Порти України - 2011. - №2. – С. 44
31. Давидов А.Д. Світовий економічний стан і перспективи / А.Д. Давидов. – К.: МАВ, 2016. – 366 с.
32. Михайлова В. Спад, на жаль, триває / В.Михайлова. – К. ПАВ, 2014. – 145-174 с.
33. Михайлова А.В. Перше півріччя - з плюсом / В.Михайлова. – К. ПАВ, 2014. – 128-278 с.

34. Галичков В.А. Першочергові інвестиційні пропозиції у галузь транспорту та зв'язку України / В. А. Галичков. – К. ПАВ, 2016. – 23-26 с.
35. Петров А. Програма портової реформи / А.Петров // Порти України..- М .: ВИ Віраж, Київ, 2011. - № 2. – С. 28-29
36. Підлісний П.І. Ефективність управлінських рішень подальшого реформування приватизованих підприємств водного транспорту України / П.І. Підлісний // Наукова думка. – 2003 - №7. – С. 343
37. Демянченко А.А. Аналіз стану і тенденції розвитку морських торговельних портів України, М .: ВИ Віраж, Київ, 2011. – 15-35 с.
38. Семенова Г.А, Національний кластер - новий шлях для прискорення економічного та інноваційного зростання України / Г.А. Семенова //Вісник економічної науки України. - 2006. - №1(9). – С. 127-133
39. Ковальова Ю.Д. Кластер як новий інструмент модернізації економіки / Ю.Д. Ковальова. – К. ПАВ, - 2016. – 23-26 с.
40. Офіційний сайт новин Федеративної Республіки Німеччина Дойче Велле, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com> – 2018.
41. Асоціація морських портів України, перспективи та стратегії, [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.uspa.gov.ua>. – 2018.
42. Наукова платформа досліджень «Industrie 4.0» - Індустріальна революція: що таке індустрія 4.0? , [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.plattform-i40.de. – 2018.
43. Сергєєва В.І. Сучасні технології управління логістичною структурою / В.І. Сергєєва //Консалтинг. -2012. № 49. – С. 83-87
44. Стенограма засідання експертної групи № 19 за допрацюванням «Стратегії-2020» від 26 травня 2011. Тема засідання: «Логістика на транспорті» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://2020strategy.ru/g19/documents/page2>. - 2018

45. Валюра О.П. Индекс логистики та оцінка транспортно-логістичного кластеру / О.П. Валюра. - К.: МАВ, 2016. – 284 с.
46. Кіріляк О.Ж. Роль інноваційних кластерів для підвищення рівня конкурентоспроможності, Інтернет-журнал «Шлях до інновацій», 2017, [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://rep.bntu.by/bitstream/handle>
47. О.Л. Ксенофонтова, Промислові кластери як фактор розвитку регіона – теоретичний аспект / О.Л Ксенофонтова. А.: ПРМ. - Київ, 2011. - 23-66 с.
48. Аникин Б. А. Логістика та керування ланцюгами поставок. Основи логістики. Теорія та практика. Посібник / Б.А. Аникин . -2012. – 608-610 с.
49. Гамбурзька ініціатива логістики - перспективи майбутнього, [Електронний ресурс], Режим доступу: <http://ru.hamburg-invest.com>
50. Істоміна Л. Р. Функціонування німецької кластерної моделі на основі досліджень Рейнсько-Вістфалійського інституту економіки / Л.Р. Істоміна. - М.: ИД Видав, 2014. – 103-110 с.
51. Дибська В. В. Логістика. Інтеграція та оптимізація логістичних бізнес-процесів в мережах поставок. Посібник. / В.В. Дибська.-М .: Ескімо, 2008. - 944 с.
52. Гарков С. А. Кластерний підхід у розвитку економіки регіону та його транспортно-логістичної складової / С.А. Гарков // Південь. - 2012. -№ 2. – 78-85 с.
53. Прокоф'єва Т. А. Кластерний підхід до управління розвитком логістичних операторів та формування конкурентоспроможного ринку логістичних послуг / Т.А. Прокоф'єва . - М .:ИД ПАВ, 2014. – 65-79 с.
54. Елларян А. П. Напрямки та особливості розвитку логістично-орієнтованих кластерних утворень у транспортному комплексі / А.П. Елларян. – М.: ИДВ. - 2007. – 23-46 с.
55. Чернышев І.А. Кластерний підхід до реалізації транспортно-логістичного проекту / І.А. Чернишев. - М .: Ескімо, 2014. – 22-36 с.

56. Федотенков Д. Г. Транспортно-логістичні кластери як виклики часу в соціально-економічному розвитку регіону. Проблеми та перспективи економіки та управління / Д.Г. Федотенков. - 2014. - 270-273 с.

57. Суздикбаєва Б. У. Основні методологічні принципи формування транспортно-логістичного кластера / Б.У. Суздикбаєва .- М .: ПАР Ескімо, 2016. - 30-79 с.

58. Офіційний сайт світового банку (World Bank) :Детальне розглянення методики оцінки ефективності логістики за індексом LPI. [Електронний ресурс]: Режим доступу : lpi.worldbank.org

59. Домнина, С.В. Оцінка ефективності логістики, яку методику вибирати? / С.В. Домнина // Віраж. - 2010. - №8. – С. 78-99